

ПОСТНЕКЛАСИЧНА ПАРАДИГМА ОСВІТИ Й ВИХОВАННЯ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Анотація. У статті здійснено теоретичний аналіз постнекласичної парадигми освіти й виховання у контексті сучасної методології педагогічної науки. З'ясовано, що актуальність постнекласичної методології при вивченні таких складних соціально-культурних інститутів, як освіта й виховання продиктована потребою сучасного гуманітарного знання подолати обмеженість класичних і некласичних підходів до методології дослідження. Обґрунтовано, що постнекласична парадигма орієнтує не тільки на врахування відносно стабільних основ людської життєдіяльності, а, насамперед, на сам процес життєдіяльності, у якому умови й людина нерозривні; вводить у педагогічний процес суб'єктно-діалогічне начало.

Ключові слова: методологія педагогічної науки, педагогічна парадигма, постнекласична парадигма освіти й виховання.

Постановка проблеми. Сучасна педагогічна наука характеризується пошуком фундаментальних підходів до побудови навчально-виховного процесу, що зумовлюється кризовим станом як усього суспільства, так, відповідно, сучасної освіти й виховання. Вихід із кризового стану вимагає побудови такої педагогічної системи, яка б забезпечила упровадження в освітню галузь синтетичного знання, що формується на основі міждисциплінарних зв'язків.

Особливість ситуації освіти й виховання в сучасному соціумі полягає в тому, що стара система доміантних ознак і панівних цінностей відійшла у минуле, а нова ще не сформувалась. Зараз ми перебуваємо в стані, коли стара ідея освіти й виховання є принципово відкритою для різних, найчастіше, різновекторних впливів, а нова не знайдена або не отримала ще свого чіткого оформлення. У силу цього досить непростими є перетворення, формування теоретичних й методологічних траєкторій реформ і модернізації сфери освіти й виховання.

Сьогодні спостерігається перехід від класичного, некласичного до постнекласичного типу наукової раціональності й нової парадигми, зумовленої сучасним стилем наукового мислення – еволюційно-синергетичною парадигмою, коли світ і процеси у світі розглядаються з позиції розвитку (самоорганізації) відкритих дисипативних систем.

Суттєва проблема полягає в тому, що освіта й виховання у своїх методологічних установах, теоретичних конструктах і практично реалізованих формах, методах і засобах залишаються в межах парадигми класичної культури й класичної раціональності, у той час як постнекласична реальність утверджує принципово інші цінності й цілі, інші критерії раціонального.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Різноманітні аспекти формування сучасної освітньої парадигми розглянуті в роботах

Б. С. Гершунського, І. А. Зязюна, В. Г. Кременя, В. В. Кумаріна, В. С. Лутая, В. Д. Шадрікова, П. Г. Щедровицького та ін. [1; 3; 8; 10; 16]. Концепція постнекласичної раціональності розроблена й проаналізована зарубіжними та вітчизняними авторами В. І. Аршиновим, О. В. Вознюк, І. С. Добронравовою, Л. П. Киященко, Є. Н. Князєвою, С. П. Курдюмовим, Л. І. Сидоренко, В. С. Стюпіним, Г. Хакеном та ін. [3; 8; 9; 13].

Водночас постнекласична парадигма освіти й виховання наразі знаходиться на стадії обґрунтування і дискусій. Тому **метою** пропонованої наукової розвідки є спроба здійснення теоретичного аналізу постнекласичної парадигми освіти й виховання у контексті сучасної методології педагогічної науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «парадигма» було введено позитивістом Г. Бергманом, а у широке вживання – представником постпозитивізму Т. Куном для позначення сукупності пануючих наукових поглядів під егідою провідної теорії, яка на етапі розвитку нормальної науки, формує і коректує концептуальні й ціннісні установки й відпрацьовує алгоритми вирішення стереотипних завдань, при цьому розділяється представниками сучасного наукового товариства.

У сфері освіти заслуговує на увагу думка В. І. Андрєєва, який вважає, що «педагогічні парадигми» – не що інше, як межі, що стримують творчий розвиток особистості, тобто «стандартна система поглядів» [1, с. 13]. Педагогічна парадигма – синтез певних теоретичних положень і способів їх реалізації, принципів для певного наукового співтовариства вчених, педагогів, вихователів.

Вивчення, аналіз педагогічних парадигм дає змогу зрозуміти зародження і розвиток освіти й виховання, тенденції й перспективи їх розвитку.

Освіта й виховання – явища за своєю природою консервативні, мінімально орієнтовані на зміни. Це пов'язано, на нашу думку, з тим, що освіта й виховання – не що інше, як прилучення до суспільного досвіду, його творчого переосмислення для подальшого руху вперед. Однак сьогодні сума об'єктивних суперечностей між постнекласичним типом культури суспільства й класичними, традиційними підходами до освіти й виховання диктують необхідність їх сутнісного переосмислення. Накопичена, зрештою, відповідна сума умов, що зумовлюють необхідність якісних трансформацій. Сучасними дослідниками підкреслюється вичерпаність основної педагогічної парадигми, класичної системи освіти й виховання та форм їх теоретичного осмислення [11]. У сучасній культурі уявлення про освіту й виховання як способи передачі й трансляції знань виявляються недостатніми, не відповідають викликам постнекласичної раціональності. Очевидно, що сьогодні потрібно формувати й обґрунтовувати новий простір освіти й виховання, культуровідповідний за суттю, тому що ми перебуваємо у постнекласичній реальності, реальності особливого типу.

Механізми формування й реалізації кожної з відомих педагогічних парадигм зумовлені рівнем і характером розвитку освоєних людиною

можливостей взаємодії з іншою людиною й світом. Інакше кажучи, накопичений педагогічний досвід узагальнює педагогічні підходи, кожний з яких відповідає певному сприйняттю світу й виражає певне розуміння сутності так званих педагогічних об'єктів і суб'єктів.

Сучасний російський педагог А. Г. Бермус досить точно зауважує, що постнекласична установка проявляється не всередині певного періоду, а як «спроба виходу в новий інтелектуальний і практичний простір, за допомогою подолання всіх колишніх протиріч» [2, с. 115]. По суті, це одна із ключових проблем в осмисленні постнекласичної реальності.

Постнекласичне розуміння світу й людини у світі характеризується ростом рефлексії вчених над цінностями й смисловими контекстами людського буття. Постнекласична наука характеризується виникненням такого типу наукової раціональності, який поєднує науки про природу й науки про дух. У сучасній науковій картині світу колишні типи раціональності не заперечують один одного, а розподіляють між собою сфери впливу; залежно від дослідницьких задач та ж сама реальність може бути розглянута з різних позицій і може виступити предметом освоєння за допомогою різних типів раціональності; у цих умовах вирішальне значення здобувають ті культурні й ціннісно-смислові контексти, з якими суб'єкт співвідносить реальність, яка ним пізнається й розуміється [6].

Актуальність постнекласичної методології при вивченні таких складних соціально-культурних інститутів, як освіта й виховання продиктована потребою сучасного гуманітарного знання подолати обмеженість класичних і некласичних підходів до методології дослідження. Як зазначає В. Стьопін, у постнекласичній парадигмі «знайшла вираження взаємозалежність людинорозмірності, що передбачає врахування у своєму продукті виробничих, технологічних параметрів і людинорозмірності, яка, своєю чергою, співвідноситься зі шкалою загальнозначущих цінностей» [13, с. 249].

Останнє має особливо важливе концептуальне значення, оскільки саме постнекласичний підхід орієнтує не тільки на врахування відносно стабільних основ людської життєдіяльності, а, насамперед, на сам процес життєдіяльності, в якому умови й людина нерозривні. У ньому людина, змінюючи ситуацію як суб'єкт активності, змінює середовище й випробовує ці зміни на собі, тобто одночасно є об'єктом власного впливу і в той же час мірою цього впливу, у межах якого починає й продовжує діяти як суб'єкт. Інакше кажучи, реально існує не людина й не середовище самі по собі, а їхня єдність, що розвивається [8]. Саме тому зміна методологічної парадигми на постнекласичну виявляється в різних галузях наукового знання, в тому числі філософській, історико-педагогічній, педагогічній, психологічній, соціологічній.

На постнекласичному етапі розвитку науки втрачається розмежування окремих наук і провідними стають міждисциплінарні дослідження і проблемно-орієнтовані форми дослідницької діяльності [13].

Постмодерністська, постнекласична парадигма освіти й виховання орієнтується на інтеграцію різних парадигмальних підходів в освіті [9,

с. 9]. Як зазначають С. Гончаренко та В. Кушнір, із позицій «філософії ХХІ століття ... сучасна методологія розуміння і сприймання педагогічного процесу як наука майбутнього може уявлятися мозаїкою теорій і моделей ...» [4, с. 2].

Використання постнекласичної методології дає змогу проаналізувати освіту й виховання як складну систему з урахуванням нелінійних процесів, що притаманні як суспільству, так і власне освітньо-виховній системі. Нелінійне мислення трактує освіту як актуалізацію творчого потенціалу педагогічного процесу, вільного від обмежень, які були характерні для класичної освітньо-виховної парадигми.

Постнекласична парадигма освіти й виховання спирається на принципово новий образ людини та її місце у світі. Йдеться про відмову від орієнтації на людину загалом (абстрактне розуміння) та надання переваги індивідуально-неповторному в кожній особистості. Відповідно, відкидаються модерністські настанови на пізнання незмінної (одномірної) людської сутності, так само, як і вселюдських абсолютних цінностей – пізнавальних, етичних, естетичних, сакральних, які вважаються тепер умовними і конвенціональними.

Проблема людської свободи у постнекласичній парадигмі стає чи не найактуальнішою. Свого часу М. Фуко здійснив критичний аналіз інститутів, які намагаються встановити тотальну владу над особистістю, перетворюючи її на «слухняне тіло», підвладне будь-яким впливам і маніпуляціям. Такими інститутами є, на його думку, школи, університети, інші освітньо-виховні заклади як осередки дисципліни і цілеспрямованого формування конформістів. Як зазначає М. Фуко, процес освіти має бути підпорядкований іншій системі цінностей, адже багатомірну людську природу неможливо стандартизувати, підпорядкувати єдиним нормам і заставити зректися від себе в ім'я тих або інших універсальних надособистісних інтересів, уособленням яких є «розум», «істина», «поступ» і т. ін. [15, с. 21].

Нова система цінностей освіти передбачає переосмислення характеру педагогічної взаємодії, де замість однобічного впливу вчителя на учня приходять ідея симетричності стосунків. Якою б нереальною не здавалася подібна педагогічна настанова, у ній приховано глибокий смисл, який рано чи пізно буде повною мірою реалізовано в освіті ХХІ століття.

Постнекласична установка за своєю сутністю тяжіє до примирення протиріч, до очищення, пояснення й прояснення природи культурних феноменів, ситуацій, моделей, у тому числі й через теоретично точний їхній опис, що робить її набагато ближчою до класичної, маючи на увазі, що класика завжди прагне до гармонізації, рівноваги, впорядкування протилежних і різноякісних явищ культури, освіти й виховання.

Постмодернізм як соціокультурний феномен не стільки зруйнував традиційну освіту й виховання, скільки відобразив її неспроможність як нездатність відповідати на виклики сучасності, що відкрило можливості для впровадження нових педагогічних практик.

Саме постнекласична парадигма відкриває можливість побудови

постмодерністської парадигми децентричного педагогічного процесу, який передбачає співіснування різних автономних «центрів», парадигм, методів, підходів тощо, що конкурують, доповнюють один одного і серед яких немає домінуючих [7].

Необхідно зауважити, що проблема перспектив освіти є світоглядною проблемою постнекласичної парадигми освіти й виховання. Постмодернізм як соціальний феномен, що вже отримав критичне осмислення, вплинув на концептуальні основи й практику педагогіки [5]. Прикладами такого впливу стала радикальність реформ школи з метою подолання «репресивності» навчання, зміни навчальних планів убик варіативності; відмова від універсалізму й загальнозначимості педагогічних ідей. У цілому постмодерністська педагогіка виступає як проти об'єктивності традиційних цінностей і норм поведінки, так і проти класичних педагогічних теорій.

Відтак, за доцільне вважаємо виокремити такі постнекласичні характеристики педагогіки: по-перше, об'єкт – складні людиновимірні системи та складні суспільні взаємодії (враховуються політичні, економічні, соціокультурні, релігійні, етнонаціональні, гендерні характеристики людини); по-друге, суб'єкт істотно впливає на об'єкт дослідження, обидва є складними системами, що самоорганізуються; по-третє, ціннісні складові, моральні принципи конкретної історичної епохи впливають на розуміння майже всіх характеристик людини в контексті освіти й виховання.

Аналіз освіти й виховання як форми знання в педагогічному проблемному полі має свою специфіку – ці знання мають характер історико-наукової рефлексії, яка включає в себе аналіз передумов і підстав наукового пізнання (насамперед, філософських), методів, способів організації пізнавальної діяльності, вияв зовнішніх і внутрішніх детермінант, критичну оцінку існуючих знань, визначення історично конкретних меж наукового пізнання при конкретному способі його організації [16].

Освітньо-виховні процеси у будь-яку з історичних епох завжди є похідними від загального стану розвитку суспільства й культури. Як зазначає О. Сухомлинська, освітній простір «знаходиться здебільшого в соціальній сфері, відображає соціальні, політико-правові, економічні й ідеологічні процеси. Саме вони вкупі з педагогічними процесами задають параметри шкільної політики, функціонування освіти ...» [14, с. 48].

Як цілком справедливо вважає сучасний український філософ М. І. Романенко, в рамках постнекласичної парадигми свого реального втілення досягли ті принципи та пріоритети освіти, які до цього вимальовувалися лише як оптимальна теоретична конструкція: максимальна демократизація освіти на засадах доступності всіх людей, автономії освітніх закладів, наступності різних ступенів освіти, гуманоцентричної орієнтації навчально-виховного процесу; співробітництво освітніх структур різних організаційних основ; терпимість ідеологічна, культурна, релігійна в освітньому процесі; полікультурність

та плюралізм освіти; гуманізація освітнього процесу з упором на моральні цінності, всебічний розвиток людини, формування загальнопланетарної та екологічної свідомості, синтез потреб єдиних стандартів освіти та широкого диференціації освіти. Але найважливішим тут є те, що вперше за всю історію людства в основі функціонування освітньої системи вбачаються недержавні чи корпоративні інтереси, а система загальнолюдських цінностей [12].

На сьогодні проявляється тенденція до багатоваріантності освітньо-виховних концепцій і технологій. Нові системи й моделі освіти, що пропонуються суспільству, формуються багато в чому стихійно. Система освіти, виховання, педагогіка, як і інші гуманітарні науки, у більшості випадків не мають змоги безпосередньої практичної перевірки своїх теоретичних висновків або така перевірка вимагає тривалого часу й матеріальних затрат. Тим більшого значення набувають непрямі способи визначення переконливості теоретичних концепцій. Серед таких способів – співвіднесення висунутих припущень, концепцій, теорій і моделей з історією педагогічної думки, освіти й культури.

Постнекласична культура – це, насамперед, культура процесу, культура становлення. У парадигмі класичної освіти старанне навчання, зразкова поведінка, виконання завдань і засвоєння універсального комплексу знань гарантували одержання високого соціального статусу. Сьогодні ситуація зовсім інша. Освіта тепер далеко не завжди стає запорукою отримання очікуваної роботи, гідної зарплати, соціальних гарантій. Цінність освіти нівелюється пропорційно до зростання кількості дипломів і прогресуючим зниженням їх якості. Натомість, постнекласична парадигма вводить у педагогічний процес суб'єктно-діалогічне начало. Зрештою, постнекласична парадигма освіти й виховання – необхідний синтез традиційного й інноваційного, особливими рисами якого є: розвиток плюралізму й варіативності виховних практик, зближення педагогічних і психологічних технологій. Це стає можливим тільки при збереженні й розширенні ступеня волі суб'єктів навчально-виховного процесу, акцентуванні особистої відповідальності й діяльній спрямованості освіти й виховання, формуванні креативного середовища освіти й виховання, яке оптимізує процеси соціалізації й індивідуалізації учнів, створення полікультурного характеру освіти й виховання.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Таким чином, є всі підстави стверджувати розвиток постнекласичної парадигми сучасної освіти й виховання. Як засвідчує здійснений аналіз освітньо-виховних процесів ХХ–ХХІ століття, наріжними тенденціями розвитку світової та вітчизняної освітньо-виховної системи є поширення та поглиблення її фундаменталізації, посилення гуманістичної, загальнокультурної, інформаційної та духовної складових освіти, її спрямованість на формування у вихованців системного, міждисциплінарного підходу до аналізу складних життєвих ситуацій, мотивації до самонавчання, самовиховання, на розвиток інтеркультурної чутливості, цілісного діалектичного, стратегічного мислення, на виховання соціальної та професійної мобільності. Означені

тенденції є свідченням відкритого суспільства, яке, своєю чергою, розвивається у межах постнекласичної парадигми.

Постнекласична парадигма освіти й виховання прагне сформувати ідею автономної самодостатньої людини, використовуючи зміст і досвід уже сформованих педагогічних парадигм.

Список використаних джерел:

1. Андреев В. И. Педагогика: Учебный курс для творческого саморазвития. – 2-е изд. / В. И. Андреев. – Казань : Центр инновационных технологий, 2000. – 608 с.
2. Бермус А. Г. Модернизация образования: философия, политика, культура: Научная монография / А. Г. Бермус. – М. : «Канон+» РООИ «Реабилитация», 2008. – 384 с.
3. Вознюк О. В. Розвиток вітчизняної педагогічної думки: синергетичний підхід: Монографія / за ред. проф. П. Ю. Сауха / О. В. Вознюк. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 184 с.
4. Гончаренко С. Педагогічний процес з погляду «філософії XXI ст.» / С. Гончаренко, В. Кушнір // Шлях освіти. – 2005. – № 1. – С. 2–7.
5. Зинченко В. В. Модель «нового гуманизма» в ценностной системе и принципах современной социальной философии образования / В. В. Зинченко // Перспективы науки и образования. – 2014. – № 1. – С. 9–13.
6. Знаков В. В. Субъект, личность и психология человеческого бытия / Под ред. В. В. Знакова и З. И. Рябикиной. – М. : Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – 383 с.
7. Зорина Л. Я. Отражение идей самоорганизации в содержании образования / Л. Я. Зорина // Педагогика. – 1996. – № 4. – С. 105–109.
8. Кізіма В. Постнекласична методологія та постнекласична освіта / В. Кізіма // Освіта і управління. – 2007. – № 1. – С. 18–32.
9. Кушнір В. А. Ідеї постмодернізму в педагогічному процесі / В. А. Кушнір // Шлях освіти. – 2001. – № 1. – С. 7–10.
10. Кушнір В. А. Характеристика особенностей освітніх систем / В. А. Кушнір // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 83–91.
11. Розин В. М. Философия образования: этюды-исследования / В. М. Розин. – М. : Издательство НПО «МОДЭК», 2007. – 576 с.
12. Романенко М. І. Соціальні та парадигмально-когнітивні детермінанти розвитку сучасної освіти : автореф. дисертації на здобуття наукового ступеня докт. філософ. наук. 09.00.10 – «Філософія освіти» / М. І. Романенко. – Дніпропетровськ, 2003. – 33 с.
13. Степин В. С. Классика, неклассика, постнеклассика: критерии различения / В. С. Степин // Постнеклассика: философия, наука, культура: Коллективная монография / Отв. ред. Л. П. Киященко и В. С. Степин. – СПб. : Издательский дом Мирь, 2009. – 672 с.
14. Сухомлинська О. В. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. – К. : АПН, 2003. – 68 с.
15. Фуко М. Археология знания: Пер. с фр. / Общ. ред. Бр. Левченко / М. Фуко. – К. : Ника-Центр, 1996. – 208 с.
16. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности: Методологические проблемы современной науки / Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1978. – 391 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLITERATED:

1. Andreev V. I. Pedagogika: Uchebnyj kurs dlja tvorcheskogo samorazvitija. [Pedagogics: Educational course for creative self-development] – 2-e izd. / V. I. Andreev. – Kazan': Centr innovacionnyh tehnologij, 2000. – 608 s. (in Russian)
2. Bermus A. G. Modernizacija obrazovanija: filosofija, politika, kul'tura: Nauchnaja monografija [Modernization of education: philosophy, politics, culture: Scientific monograph] / A. G. Bermus. – M.: "Kanon+" ROOI "Reabilitacija", 2008. – 384 s. (in Russian)
3. Voznyuk O. V. Rozvytok vitchyznyanoi pedahohichnoyi dumky: synerhetychnyy pidkhd: Monohrafiya [The development of Ukrainian synergetic thought: a synergetic approach: Monograph] /za red. prof. P. Yu. Saukha / O. V. Voznyuk – Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 2009. – 184 s. (in Ukrainian)
4. Honcharenko S. Pedahohichnyy protses z pohliadu "filosofiyi XXI st." [The pedagogical process from the point of view of the "philosophy of the XXI century"] / S. Honcharenko, V. Kushnir // Shlyakh osvity. – 2005. – № 1. – S.2–7. (in Ukrainian)
5. Zinchenko V. V. Model' "novogo gumanizma" v cennostnoj sisteme i principah sovremennoj social'noj filosofii obrazovanija [The model of the "new humanism" in the value system and the principles of modern social philosophy of education] / V. V. Zinchenko // Perspektivy nauki i obrazovanija, 2014. – № 1. – S. 9–13. (in Russian)
6. Znakov V. V. Sub'ekt, lichnosti i psihologija chelovecheskogo bytija [Subject, personality and psychology of human existence] / Pod red. V. V. Znakova i Z. I. Rjabikinoy. M.: Izd-vo "Institut psihologii RAN", 2005. – 383 s. (in Russian)
7. Zorina L. Ja. Otrazhenie idej samoorganizacii v soderzhanii obrazovanija [A reflection of the ideas of self-organization in the content of education] / L. Ja. Zorina // Pedagogika. –1996. – № 4 – S. 105–109. (in Russian)
8. Kizima V. Postneklasychna metodolohiya ta postneklasychna osvita. [Post-non-classical methodology and post-non-classical education] / V. Kizima // Osvita i upr. – 2007. – № 1. – S. 18–32. (in Ukrainian)
9. Kushnir V. A. Ideyi postmodernizmu v pedahohichnomu protsesi [The idea of postmodernism in the educational process] / V. A. Kushnir // Shlyakh osvity. – 2001. – № 1. – S. 7–10. (in Ukrainian)
10. Kushnir V. A. Kharakterystyka osoblyvostey osvitnikh system [The characteristic features of educational systems] / V. A. Kushnir // Pedahohika i psykholohiya. – 1999. – № 4. – S. 83–91. (in Ukrainian)
11. Rozin V. M. Filosofija obrazovanija: jetjudy-issledovanija [Philosophy of education: studies-research] / V. M. Rozin – M.: Izdatel'stvo NPO "MODJEK", 2007. – 576 s. (in Russian)

12. Romanenko M. I. Sotsialni ta paradyhmalno-kohnityvni determinanty rozvytku suchasnoyi osvity [Paradigm and social-cognitive determinants of the development of modern education] : avtoref. dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya dokt. filosof. nauk. 09.00.10 – "Filosofiya osvity" / M. I. Romanenko. –Dnipropetrovsk, 2003. – 33 s. (in Russian)
13. Stepin V. S. Klassika, neklassika, postneklassika: kriterii razlicheniya [Classic, neoclassica, postclassica: criteria of discernment] / V. S. Stepin // Postneklassika: filosofija, nauka, kul'tura: Kollektivnaja monografija / Otv. red. L. P. Kijashhenko i V. S. Stepin. – SPb.: Izdatel'skij dom Mir", 2009. – 672 s. (in Russian)
14. Sukhomlynska O. V. Istoryko-pedahohichnyy protses: novi pidkhody do zahalnykh problem [Historical and pedagogical process: new approaches to common problems] / O. V. Sukhomlynska. – K. : APN, 2003. – 68 s. (in Russian)
15. Fuko M. Arheologija znanija: [Archaeology of knowledge] Per. s fr. / Obshh. red. Br. Levchenko. / M. Fuko. – K.: Nika-Centr, 1996. – 208 s. (in Russian)
16. Judin Je. G. Sistemnyj podhod i princip dejatel'nosti: Metodologicheskie problemy sovremennoj nauki [Systematic approach and working principle: Methodological problems of modern science] / Je. G. Judin. – M.: Nauka, 1978. –391 s. (in Russian)

Аннотация. В статье осуществлен теоретический анализ постнеклассической парадигмы образования и воспитания в контексте современной методологии педагогической науки. Выяснено, что актуальность постнеклассической методологии при изучении таких сложных социально-культурных институтов, как образование и воспитание, продиктована потребностью современного гуманитарного знания преодолеть ограниченность классических и неклассических подходов к методологии исследования. Обосновано, что постнеклассическая парадигма ориентирует не только на учет относительно стабильных основ человеческой жизнедеятельности, а, прежде всего, на сам процесс жизнедеятельности, в котором условия и человек неразрывны; вводит в педагогический процесс субъектно-диалогическое начало.

Ключевые слова: методология педагогической науки, педагогическая парадигма, постнеклассическая парадигма образования и воспитания.

Abstract. In the article author done the theoretical analysis post non-classical paradigm of education and training in the context of modern methodology of teaching science. It was found that the relevance post non-classical methodology in the study of complex social and cultural institutions of education and upbringing dictated by the needs of contemporary human knowledge to overcome the limitations of classical and non-classical approaches to research methodology. We proved that post non-classical paradigm focuses

not only on account of relatively stable foundations of human life and, above all, in the process of life, in which conditions and man are inseparable; introduces the pedagogical process subject-dialogical principle.

Key words: methodology of pedagogy, pedagogical paradigm, post non-classical paradigm of education and upbringing.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2016

Т. В. Потапчук

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ХОРОВОГО КЛАСУ

Анотація. Звернення до хорової творчості обґрунтоване тим, що хоровий спів відкриває можливості для творчої реалізації та самовизначення людини в світі, осягнення гармонії зі світом. Хорове мистецтво містить цінні ідеї й століттями перевірений досвід виховання. Вивчення цього досвіду і використання сучасних надбань хорової творчості розглядається у статті як вагомий засіб формування у студентів позитивного ставлення до навчання.

У статті умови ефективності діяльності визначаються як об'єктивні й суб'єктивні передумови, реалізація яких дає змогу досягти запланованої мети при найбільш раціональному (оптимальному) застосуванні сил і засобів. Здійснено характеристику педагогічних умов формування у студентів позитивного ставлення до навчання на заняттях із хорового класу, як-от: гуманізація навчального спілкування; організація навчального співробітництва; запровадження інтерактивних методів у процесі навчання; насичення процесу навчання емоційним змістом.

Ключові слова: педагогічні умови, хоровий клас, процес навчання, гуманізація навчального спілкування, інтерактивні методи, навчальне співробітництво.

Постановка проблеми. Одним із найсуттєвіших завдань сучасного етапу вітчизняної системи освіти, яка відображає основні тенденції розвитку світової педагогічної теорії і практики, є виховання людини, яка здатна до самостійного творчого засвоєння накопиченого людством соціального досвіду, досягнень науки і культури.

Особлива роль у цьому процесі відводиться вищій школі, оскільки саме в студентському віці закладаються основи пізнавальних вмінь та навичок, починають розвиватися соціальні пріоритети особистості.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аналіз психологічної літератури свідчить, що дослідники К. О. Абульханова-Славська, Б. Г. Ананьєв, О. Г. Асмолов, І. Д. Бех, О. Ф. Лазурський, О. М. Леонтьєв, Б. В. Ломов, В. М. М'ясищев, С. Л. Рубінштейн, Д. М. Узнадзе та ін.